

Gråmanstorps kyrka

56.1498, 13.1001

Gråmanstorps kyrka uppfördes ursprungligen år 1160 av cisterciensermunkar från Herrevads kloster en dryg mil åt sydost och helgades då åt jungfru Maria.

Kyrkan kallas därför också ibland för Sankta Maria kyrka. Munkarna som byggde kyrkan hade hjälp av stenbyggare som tidigare varit verksamma vid domkyrkobygget i Lund.

Sannolikt hade man då tagit över en hednisk kultplats. Fynd man gjort under kyrkan tyder på att platsen använts som begravningsplats i alla fall under ca 3.000 år.

I långhusportalernas reliefförsedda tympanonfält, liksom i dopfunten, finns stendetaljer som är så lika att man med stor säkerhet kan fastslå en koppling med domkyrkan. Enligt en sägen ska några munkar ha ridit från Herrevad till Lund och imponerats av stenarbetena i kryptan där, bland annat av de figurer som enligt sagan sägs föreställa Jätten Finn och hans familj. Den till namnet okända stensemästaren i Gråmanstorp uppdrogs att skapa något lika vackert, och försåg dopfunten med olika reliefer. Mer om dessa om en stund.

Under 1400-talet försågs kyrkans innertak med kryssvalv, samtidigt som det kraftiga kyrktornet i väster tillkom. En medeltida upphängningsanordning för kyrkklockorna finns i det låga tornet. Lillklockan av malm är utförd 1597 av tyska klockgjutare för kyrkan i Sönderborg på Als, och kom troligen till Gråmanstorp som krigsbyte. Storklockan från 1599 är gjuten av Borchardt Gelgeter och skänkt till kyrkan av Mogens Gyllenstierna den yngre. En reliefmedaljong på manteln visar donatorn som knäböjer vid krucifixet, en annan en pelikan som hackar sitt blod och matar sina barn med blodet. Pelikanmotivet symboliserar Kristi utgjutelse.

I fasaden kan vi se en tidigare fönsteröppning från romansk tid..

Efter reformationen fick kyrkorummet nya inventarier, bland annat altarpupsats och predikstol. Flera av dessa inventarier skänktes av ätten Gyllenstierna på Bjärsgård. De tog även initiativ till en gravkammare för familjen under kyrkgolvet. Gravkoret som markeras av en minnessten mot väggen i sakristian, nämns 1725 i ett brev från Margareta Sophia Gyllenstierna, men lär ha byggts

åtskilliga år tidigare. Enligt en inventering finns kistor från minst sena 1600-talet i gravkammaren.

I vapenhusets väggar finns fyra gravstenar som togs upp från kyrkgolvet vid en renovering i början av 1900-talet..

Altaruppsatsen från 1768 är snidad av bildhuggaren Johan Ullberg. Den centrala oljemålningen, som är utförd av en okänd konstnär, föreställer Kristus i Getsemane, som i sin dödsångest får kraft av en ängel. Altaruppsatsens restaurerades senast 1971 och har sin färgsättning i blått, guld och vitt sedan början av 1900-talet. Altaruppsatsen skänktes till kyrkan av Nils Gyllenstierna och hans maka Maria Henrietta Ehrenborg, och vars vapensköldar finns på uppsatsen. Uppsatsen lär då ha ersatt en altaruppsats från 1590 skänkt av Nils släkting Mogens Gyllenstierna den yngre.

Johan Ullberg har även år 1762 skapat predikstolen som då ersatte en äldre predikstol med ljudtak.

Dopfunten från 1100-talet har många skulpterade figurer, bland annat en man med styrkebälte som är märkligt lik jätten Finn i kryptan i Lunds domkyrka.

Vilka de övriga figurerna är vet vi inte. Vi ser ett lejon som biter över en människa. Den kan möjligen föreställa Daniel i lejongropen. Och de tre gubbarna som sitter på en stol med tre platser är kanske de tre vise männen. Dopfatet tillverkades 1652 och är märkt med initialerna ILGS och FM, vilket kan betyda att fatet är skänkt till minne av Ingeborg Laxmand Gyllenstierna som dog 1617 tio år gammal, och som fick sin vila i gravkoret. Förmodligen var hon döpt i dopfunten och kanske lämnade föräldrarna över dopfatet till kyrkan som ett minne efter dottern.

Triumfkrucifixet är från medeltiden, men målades om i början av 1700-talet. Den var länge undanstoppad och bortglömd innan det åter fick sin plats i kyrkan i början av 1900-talet. Knappt femtio år senare fick den sin ursprungliga placering i triumfbågen.

Bänkinredningen i betsad furu är från 1902, ritad av arkitekt Carl Möller. På Krapperups gods finns några bänkgavlar från 1590, som då tillhörde kyrkans herrskapsbänkar.

En bevingad domsängel från 1700-talet är skuren i björk av Tue Falk, som var skulptör, utbildad i Köpenhamn, men även klockare i Hasslöv i Halland,

där en liknande ängel hänger. Dopängeln låg undanlagt i en bod innan det togs fram och konserverades på 1940-talet.

Kyrkans orgel, byggd 1938 av Mårtenssons orgelfabrik i Lund, har 23 stämmor fördelade på två manualer och pedal.

Spelbordet till den föregående orgeln finns integrerat i den gamla orgelfasaden, som ritades av arkitekt W Klein 1865, och hör till en orgel som tillverkades 1865 av Lundahl och Olsen.

Källor:

Pdf: "Gråmanstorps kyrka. Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning." Lunds stift 2016. Jais arkitekter Karl Johan Kember.

Webb: Klippans pastorat.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.